

Heribert Barrera i Costa

(06.07.1917 - 27.08.2011)

Si aquestes notes que ara passo a llegir haguessin de portar un títol, aquest seria «Heribert Barrera, científic i patriota català», o, potser, simplement: «científic català». Amb això vull dir que, per mi, els trets que millor defineixen el nostre col·lega de la Secció de Ciències i Tecnologia i antic president d'aquesta Secció, que ens acaba de deixar el passat 27 d'agost, a l'edat de noranta-quatre anys, són la seva sòlida formació científica i l'adscripció insubornable al nostre país. Tots coneixem l'Heribert Barrera polític, però goso a dir que l'activitat política a la qual es veié abocat el doctor Barrera al llarg de la seva vida, i de la qual aquests dies s'ha parlat a bastament, és més fruit d'una contingència de lleialtats personals i familiars i de sentiments patriòtics, que d'una volguda i planificada trajectòria vital o professional. Vull dir que si al doctor Barrera li hagués tocat viure un altre període de la nostra història o en un país diferent al nostre, estic segur que no s'hauria dedicat de ple a la política. Això sí, hauria estat un científic reconegut i un ciutadà exemplar.

Barrera havia començat una brillant carrera científica a la Universitat de Montpel·ler durant l'exili, però tan aviat com les circumstàncies polítiques ho permeteren retornà al país per dedicar-se a la seva reconstrucció política i cultural. No hi escatimà esforços, ni abans ni després de la restauració democràtica. Arribà a tenir un paper destacat en la política catalana contemporània, com bé sabeu, i, tot i morir a una edat avançada, ha estat actiu fins al darrer moment, perquè era conscient de la responsabilitat de donar exemple en veure com anaven les coses. Confederalista convençut al començament de la seva vida política, va anar evolucionant fins a esdevenir, un cop retirat de la política activa, un lúcid referent per a la consecució de la nostra plena independència nacional.

Heribert Barrera provenia d'un entorn familiar lligat al món sindical, de conviccions republicanes i catalanistes. El seu pare, Martí Barrera i Maresma (1889-1972) va ser un sindicalista de la CNT que més tard es va incorporar a la naixent Esquerra Repu-

blicana de Catalunya. Diputat al Parlament de Catalunya (1932), conseller de Treball i Obres Públiques de la Generalitat, en el govern de Macià i de Companys (1932-1939); fou també diputat al Congrés dels Diputats durant la Segona República Espanyola (1936). Doncs bé, en aquest caliu familiar, Heribert Barrera inicià la seva activitat política el 1934 a la Federació Nacional d'Estudiants de Catalunya i al Bloc Escolar Nacionalista, i ingressà a les Joventuts d'Esquerra Republicana de Catalunya el 1935. Durant la Guerra Civil fou soldat d'artilleria als fronts d'Aragó i del Segre. S'exilià a França l'any 1939 fins al 1952.

Heribert Barrera, llicenciat en ciències químiques per la Universitat de Barcelona, obtingué les llicenciatures de física i matemàtiques per la Universitat de Montpeller (Llenguadoc). Enginyer químic de l'Institut Químic de Montpeller (Universitat de Montpeller) i doctor d'estat en ciències físiques per la Sorbona (París). De l'any 1945 al 1952 va ser professor ajudant de química física i, posteriorment, professor encarregat d'electroquímica a la Facultat de Ciències de la seva Universitat de Montpeller. En aquest mateix període va ser investigador del Centre National de la Recherche Scientifique (CNRS).

Va tornar a Catalunya després de tretze anys d'exili. Un exili llarg, però que havia estat molt productiu científicament. Un exili que, d'altra banda, el va fer madurar políticament i humanament, amb l'oportunitat de relacionar-se amb refugiats tan selectes com Rovira i Virgili, Pompeu Fabra, Pau Casals, Francesc Pujols, Serra i Húnter, Pi i Sunyer, Carles Riba, Alexandre Deulofeu o Bladé Desumvila. Sempre amatent al que passava «allà baix», el jove científic es resistia a sentir-se allunyat del seu país emmordassat. No ens ha d'estranyar, doncs, que el 1949 obtingui el Premi Prat de la Riba de l'IEC, pel seu treball «Noves contribucions a la síntesi d'àcids arilalifàtics i a la teoria de l'acilació intramolecular».

Si l'exili va ser llarg, poc sabia el doctor Barrera que la postguerra ho seria encara més. Tot just en arribar, el 1952 emprengué la reorganització clandestina d'Esquerra Republicana de Catalunya i n'esdevingué el màxim dirigent a l'interior. Trobà feina al laboratori d'una empresa de tints per a la indústria tèxtil. Des de la seva tornada, s'incorporà de seguida a la vida cultural del país. De fet, encara tot era molt escarransit a la Barcelona d'aquells moments. És, per tant, una època de molta lectura, sobre qualsevol tema, per compensar la nova situació professional allunyada de la recerca acadèmica. Passà un any amb una beca postdoctoral als Estats Units, al laboratori de química orgànica de la Universitat de New Hampshire (1959-1960). Esdevé membre del Consell Català del Moviment Europeu i és un dels primers socis del Club d'Amics de la UNESCO. És, també, membre del Consell Consultiu d'Òmnium Cultural. Participa en l'Enciclopèdia Catalana, en l'etapa dirigida per Jordi Carbonell.

És en aquesta època que vaig conèixer el doctor Barrera. Ell era coordinador de la secció de ciència i tecnologia de la *Gran enciclopèdia catalana*. No enteníem els joves redactors d'aquesta secció com el nostre cap, tot i tenint una formació universitària tan sòlida i havent iniciat una carrera de professor i investigador universitari a França, havia decidit tornar i fer una vida «discreta». Un dia li vàrem preguntar per què havia tornat. Ens digué que sempre havia promès al seu pare que quan pogués ser més útil a dins que a fora del país retornaria a Catalunya. Em va cridar l'atenció aquesta fidelitat al seu pare i al seu país, al país vençut. Tot i deixar una carrera professional ja engegada, tot i estar casat, es traslladà a Barcelona per començar de nou. I no ho fa pas com un gest disciplinat de partit, sinó bàsicament per conviccions patriòtiques i amb el cap ben alt.

És també en aquesta època que forma part del nucli de refundadors de la Societat Catalana de Ciències Físiques, Químiques i Matemàtiques, filial d'aquest Institut (de la qual posteriorment serà president, 1976-1978). A final del 1969 té l'oportunitat de passar de nou un altre any als Estats Units, contractat en un projecte d'enginyeria paperera per a una fàbrica del Canadà. Retornà a Barcelona el 1970 en ser contractat com a professor de química inorgànica de la naixent Universitat Autònoma de Barcelona. Participa, sovint, en la Universitat Catalana d'Estiu, de Prada de Conflent.

El doctor Barrera tindria ara, al cap d'una vintena d'anys, l'oportunitat de refer una carrera universitària estroncada. A la Universitat Autònoma va poder menar una vida acadèmica intensa, si bé molt curta, atès que amb la mort del dictador la seva activitat política pública passà a un primer pla, i això fa que vagi deixant la universitat gradualment. El doctor Barrera és recordat encara avui pels seus col·legues i deixebles com una persona que posseïa un gran cabal de coneixements (recordem que era químic, físic, matemàtic i enginyer) i també com un docent exigent i compromès totalment amb la formació dels seus alumnes.

Després de l'etapa de Bellaterra, ja tot és més conegut: fou secretari general d'ERC (1976-1987), diputat al Congrés de l'Estat espanyol (1977-1980), diputat al Parlament de Catalunya (1980-1988) i, en la primera legislatura, fou president d'aquesta cambra (1980-1984). Vicepresident de la CIRIT. Va ser també parlamentari europeu (1991-1994). Membre numerari de l'Institut d'Estudis Catalans (1978), en presidí la seva Secció de Ciències (1989-1991). President de l'Ateneu Barcelonès (1989-1997). President d'Esquerra Republicana de Catalunya (1991-1995). L'any 2000 va rebre la Medalla d'Or del Parlament de Catalunya i també li ha estat atorgada, pòstumament, la Medalla d'Or de la Generalitat de Catalunya.

D'aquesta etapa més pública, sempre recordarem les intervencions al Parlament espanyol, durant la redacció de la Constitució actual, d'aquell Barrera contundent i valent,

al qual no tremolava la veu en dir que la seva única pàtria era la catalana. Ja ens avisava aleshores, premonitòriament des del Parlament espanyol, que una vegada més els catalans quedàvem desvalguts com a poble i, pitjor encara, es posaven les bases perquè una vegada més «se consiga el efecto *sin que se note* el cuidado».

En el moment de la seva desaparició tothom ha tingut paraules d'elogi per al nostre primer president de l'actual parlament català, per haver estat una figura que ha marcat la nostra història contemporània, tot i que sovint ha estat incomprès. No han faltat tampoc aquests dies les ànimes de càntir que ens el descriuen com a políticament incorrecte. I tant que sí: no se n'adonen o no se'n volen adonar, que ser políticament correcte amb les lleis i amb les institucions que ens han estat imposades no fa altra cosa que convertir-nos en mesells i covards? Aquest no era el cas del doctor Barrera.

Així, doncs, la vida del nostre col·lega de la Secció de Ciències i Tecnologia, que ara ens ha deixat, ha estat sobretot un llarg camí de compromís i de lluita insubornables pel nostre país. Un camí gens planer que el menà per la República, la Guerra, l'exili, la dictadura, la restauració democràtica i la deceptiva recuperació dels nostres drets i les nostres institucions. Malgrat tot, Barrera no esquivà ni esforços ni sacrificis personals. Patriota honest i valent, ens ha deixat assenyalat el camí: l'únic camí possible.

*Text llegit pel senyor Salvador Alegret en el Ple del dia 26 de setembre de 2011
(curs 2011-2012)*